

SOCIJALNA DIMENZIJA POSTA

Mustafa SPAHIĆ

UDK 28-422.47

Tekst obrazlaže neka temeljna učenja i stajališta islama o propisanom i dozvoljenom načinu stjecanja imetka, kao i njegovom dijeljenju u dobrotvorne svrhe. Organska i neodvojiva povezanost islamskih obreda sa socijalnom i humanitarnom aktivnošću vjernika predstavlja aksiom vjerničke svijesti i prakse. Uspostavljanje održivog ekonomskog balansa između ekstremnog siromaštva i prekomjernog bogaćenja u islamu se realizira kroz dosljedno poštovanje metafizičkih načela i odgovorno izvršavanje vjerskih dužnosti koje su uvijek u znaku socijalne pravde, pomaganje siromašnih, siročadi, nemoćnih i drugih socijalno ugroženih kategorija.

Ključne riječi: namaz, post, zekat, sadekatu-l-fitr, imetak, nafaka, vlasništvo, sadaka, milostinja, siročad

1. Uvod

“One koji vjeruju i čine dobra djela i salat (namaz) obavljaju i zekjat izvršavaju čeka nagrada kod Gospodara njihova i ničega se oni neće bojati i ni za čim oni neće tugovati.” (Kur’an, 2:277).

Pored ostalih Kur’an ima četiri velika plana: metafizički, antropološki, moralno-etički i socijalno-politički ili općenito plan zajednice i društva. Kada bi se išlo mak na konac, kada se svede na svoje jezgro, religiju Islam čine četiri temelja: vjerovanje (Iman), etika (Ahlak), eshatologija i dobra djela (Amelus-salihah). U te temelje utkan je zekjat s nerazdvojivim salatom (namazom) i post (savm) sa nerazdvojivim sadekatul-fitrom. Tako Poslanik Islama kaže: “Islam je da u Allaha vjeruješ i da Mu druge ne pripisuješ, da klanjaš propisane namaze, da izvršavaš propisani zekjat, da postiš mjesec ramazan, i da izvršiš obred Hadždža. Bojte se Allaha, klanjajte pet vakata namaza i postavite mjesec ramazan. Izvršavajte zekjat sa zadovoljstvom, čisteći na taj način svoj imetak i svoju dušu. Budite lojalni a ne servilni svojim legitimnim i legalnim predstavnicima koje ste

izabrali po proceduri a koji se drže ustava i zakona i rade za opće dobro pa ćete ući u Džennet vašeg Gospodara. Islam se temelji na pet principa ili maksima: Vjerovanje, kazivanje i čitavim životom svjedočenje da postoji samo Jedan Jedin Allah dž.š. i da je Muhammed a.s. njegov Poslanik, redovnom klanjanju pet vakata namaza svaki dan, post mjeseca ramazana, koji iznosi 30 ili 29 dana, izvršavanje zekjata jednom u godini i obavljanje hadža jedanput u životu ko ima mogućnost i ispunjava sve uvjete.” (Izbor Poslanikovih hadisa iz Memićeve zbirke: 381, 215 i 649 u daljem navođenju samo I.P.H.)

Kao što je Tevhid kroz formulu Kelime i Šehadeta duhovni, idejni, vjerski i doktrinalni mač Islama- nema boga osim Jedinog Allaha i samo je On Stvoritelj a sve su ostalo stvorenja bilo materijalna, bilo duhovna tako je salat (namaz) kao drugi islamski šart prva prava, iskonska Bogom darovana i upućena veza i komunikacija čovjeka kao stvorenja sa Stvoriteljem a zekjat je izvanjski materijalni odnos prema Njemu i prva prava veza sa muslimanima. Salat (namaz) sa

postom uspostavlja, održava, sadržava i učvršćuje duhovni mir, zadovoljstvo, ravnotežu u čovjeku, a zekjat i sadekatul-fitr čiste imetak koji je na halal način stečen i uspostavlja socijalni mir, zadovoljstvo i ravnotežu u ummetu Islama. Islam, inače, poznaje i priznaje tri nivoa čistote i čistoće: vjersko-duhovnu i moralno-etičku koja se postiže: tevdbom (kajanjem Bogu za počinjene grijeh) i istigfarom (traženjem oprost od Boga za počinjene grijeh, zikrom (neprestanim prisjećanjem na Boga) hamdom (zahvalom Allahu na svemu vidljivom i nevidljivom) i šukrom (zahvalom Allahu na podarenim imenima i blagodatima kao uvjetima života). Drugo čistoća je tjelesna koja se postiže taharetom u koju spada abdest, gusul, obrezivanje nokata, ispiranje usta i čišćenje zuba, pranje ruku prije i poslije jela i čistoća kompletnog tijela, odjeće, obuće i sveukupnog prostora gdje se živi. Treća čistoća je čišćenje imetka i svega što posjedujemo a koja se postiže zekjatom:

“Zaista muslimanima i muslimankama, muminima i muminkama, lojalnim i

predanim muškarcima i ženama, iskrenim muškarcima i ženama, strpljivim muškarcima i ženama, skrušenim muškarcima i ženama, onim muškarcima i ženama koji izvršavaju zekjat, moralnim muškarcima i ženama koji se čuvaju bluda i koji su krijeposni u Islamu i životu i koji neprestano Allaha spominju i zikr čine, Allah je za sve njih pripremio oprost i dar veličanstveni.” (Kur’an, 33:35).

“I učinismo ih (Ibrahimu, Luta, Ishaku, Jakuba, Jusufa) vjerovjesnicima da upućuju prema zapovijedi Našoj i objavlismo i naredismo etiku (da čine dobra djela) da salat (namaz) obavljaju i da zekjat izvršavaju, a samo da su se Nama klanjali i predavali.” (Kur’an, 21:73).

Navedeni ajeti ističu neke od osnovnih principa na kojima se zasniva život pojedinca i zajednice muslimana. Na planu vjerovanja samo se u Allaha vjeruje i jedino Njemu robuje, predaje i pokorava, na ekonomskom i privrednom planu Allah je jedini vlasnik i posjednik i Njemu pripada sve. Zato što je Jedinom Stvoritelj i Gospodar ljudi svih stvorenja i svjetova, u osnovi On zapovijeda, naređuje i zabranjuje. Na planu znanosti, jedino i samo Allaha zna sve, a sve što ljudi znaju pomoću osjetila, iskustva, razuma, uma, svijesti i povijesti ograničeno je, relativno i odnosi se samo na stvorene, ali ne i na gajb- nadnaravne svjetove, o kojima jedino ispravno poučava Objava. Konačno, na kulturnom planu, svi čovjekovi životni odnosi prema sebi, drugim ljudima, živim bićima, i stvorenim svjetovima i stvorenjima moraju biti rezultat i posljedica odnosa prema Allahu dž.š. Lakonski kazano, srčika kulture jeste svjestan i slobodan odnos ovisnosti i predanosti Bogu, plemenit i dobar odnos prema ljudima i aktivan i ispravan odnos prema zemlji i prirodi.

2. Devet razloga zašto čistimo imetak

U pogledu stvorenih svjetova, muslimani na temelju Kur’ana i Sunneta vjeruju, znaju i spoznaju da Allah sve stvara i sve što valja održava. Samo Njemu sve pripada i Njemu se sve

vraća. Jedino On svojom voljom i odredbom sve stvorene svjetove upokorava, prilagođava, povjerava i stavlja na raspolaganje ljudima kao halifama – povjeriteljima da se njima kao blagodatima koriste:

“I daje vam da se koristite onim što je na nebesima i onim što je na Zemlji, sve je od Njega. To su, zaista, pouke za ljude koji razmišljaju.” (Kur’an, 43:13).

Kada je učinio čovjeka (uopće bilo kojeg i bilo kada) halifom- povjeriteljem na Zemlji i kada mu je upokorio, prilagodio i stavio, potpuno besplatno sve što je na nebesima i Zemlji, Allah nije prenio pravo vlasništva i gospodarstva nad stvorenim svjetovima i stvorenjima na ljude i oni nemaju pravo zloupotrebe niti neograničene i totalno sebične i lične upotrebe nad njima. Allah je, u okviru trajnog povjerenja nad njima odredio i pravilan način korištenja i raspodjele ovosvjetskih dobara. U odnosu na stvorene svjetove i sva stvorenja, prema Allahu dž.š. ljudi imaju raznolike dužnosti: da nikada ne zaborave od koga su te blagodati i ko je njihov vlasnik i gospodar, da budu uvijek zahvalni Allahu na darovanim besplatnim i bezuvjetnim blagodatima u slobodi, te da, u okviru Allahovog reda i poretka s imetkom i svim blagodatima postupaju i raspoložu po Allahovim propisima i Poslanikovim preporukama. Na osnovu Kur’ana i Sunneta, u okviru univerzalnog reda i poretka isključuje se zloupotreba i potpuna samovolja, egoizam, pohlepa, gramzivost, sebičnost i škrtnost upotrebe imetka, a uspostavlja pravilan i snošljiv način korištenja i raspodjele svih ovosvjetskih dobara. U odnosu na rimsko pravo koje apsolutizira i do apoteoze dovodi princip privatnog vlasništva u Islamu, za muslimane, kada je u pitanju imovina važi načelo ius abutendi- jedno pravo manje i jedna obaveza više. Šta to znači? Ništa drugo nego imovinu koju smo na halal (dozvoljen način) stekli ne smijemo trošiti u haram (zabranjene) svrhe. Dalje, pravilan odnos prema ljudima kroz stvorene svjetove i stvorenja jeste propisani zekjat, sadekatul- fitr, obična sadaka, sve vrste

milodara i dobrovoljnih priloga iz naše imovine, u ime Allaha, za dobro Islama i na korist ljudi. Na temelju Kur’ana i Sunneta, imovina, iako na halal način stečena mora se najmanje iz devet razloga čistiti iznutra, kultivirati, oplemenjivati i čuvati. Prvo: Darivanjem obaveznog dijela iz svoje imovine priznajemo i pokoravamo se Allahu kao Jedinom Izvoru i Stvoritelju svih dobara, resursa, blagodati i nimeta. Tako poštujemo Allahov red, poredak, sistem ili organizaciju života u zajednici među ljudima. To je pitanje svojinskog ili imovinskog ustava koji osigurava da niko ne umre od gladi i žeđi. Po tom pitanju Kur’an ide toliko daleko i radikalno da ljude koji odbijaju sirotu i ne potiču da se siromasi nahrane smatra ljudima koji Sudnji dan i vjeru poriču:

“Znaš ti onoga koji Onaj svijet i dan vjere poriče. Pa to je onaj koji grubo odbija siročce (jetima) i koji da se nahrani siromah ne potiče.” (Kur’an, 107., 1-3).

Dakle, Kur’an vjerovanje uvjetuje brigom o jetimu (siročetu) i miskinu (bijedniku). Drugo: Time se neprestano sjećamo i zahvaljujemo Allahu na Njegovim dobrima i blagodatima:

“Allahovo je sve što je na nebesima i što je na Zemlji.” (Kur’an, 2:284). “To je Allahovo djelo (sve stvoreno) a pokažite Mi šta su drugi mimo Njega stvorili? Ništa! Mnogobošci su u pravoj zabludi.” (Kur’an, 31:11).

Treće: Zato što Allah imperativno i neopozivo naređuje:

“Uzmi i ukupi iz dobara njihovih zekjat, da ih njime iznutra i izvana očistiš i blagoslovljenim ih učiniš i pomoli se za njih, salat tvoj zaista će ih smiriti- a Allah sve čuje i sve zna.” (Kur’an 9:103)

“I pitaju te koliko da udjeljuju. Kaži: Višak! Eto, tako vam Allah objašnjava propise da biste razmislili i o ovom i o Onom svijetu.” (Kur’an, 2:219 i 220.)

Četvrto: Što su ljudske nafake u svim vremenima, na svim mjestima i među svim generacijama različite. Zastupnici istovjetnih nafaka ili egalitarne pravde i kolektivnog vlasništva, bez obzira na plemenite namjere, kojima može biti popločan put i do pakla, nikada nisu uspjeli

nafake ljudi izjednačiti niti uspostaviti pravilan odnos prema zajedničkoj imovini jer što je svačije nije ničije, i kolektivno ili zajedničko vlasništvo svako troši kao svoje i još komotnije, a čuva kao ničije. S druge strane, kolektivno vlasništvo, kao nevlasništvo ubija i razara privredu, ekonomiju i proizvodnju, a od ljudi formira parazite, debile, pozere i frazere koji se isključivo brinu o raspodjeli i potrošnji a ne o proizvodnji, ulaganju i razvoju. Zajedničko vlasništvo ubija sve ekonomske motive, poticaje i interese ne samo za rad i privređivanje već i za čuvanje imovine i unapređenje proizvodnje. U totalno kolektivnom vlasništvu ljudi neće da rade, neće da čuvaju i uvećavaju imovinu, već je troše, rasipaju, razaraju i uništavaju zato što nije njihova. Kolektivno vlasništvo je atak na izvanjsku narav i egzistenciju života. Peto: Ljudske sklonosti i sposobnosti su različite. U svim vremenima i na svim meridijanima svijeta u značajnom procentu rađaju se ljudi i žene koji nikada neće biti sposobni imati kapaciteta da sami sebi osiguraju materijalnu egzistenciju života. O njima se direktno Allah brine i naređuje da svi sposobni i imućni iz svoje imovine moraju za njih izdvajati. Nikada imućni ne daju i ne dijele sirotinji milostinju nego izvršavaju imperativnu Božiju normu i zapovijed i čiste svoju imovinu koju su stekli na halal način. S druge strane sirotinja, bijednici i nemoćni ne primaju milost i sadaku nego ostvaruju svoje Bogom darovano pravo u imovini imućnih:

"Zekjat i Sadekatul-fitr pripada samo siromasima i bijednicima, i onima koji ga institucionalno ukupljaju i onima čija srca treba pridobiti i za otkup iz ropstva i prezaduženima, i u svrhe na Allahovu putu i putniku namjerniku. Allah je odredio tako! - A Allah sve zna i mudar je." (Kur'an, 9:60.) "A u imecima njihovim uvijek je udio i za onoga koji prosi i onoga koji ne prosi." (Kur'an, 51:19.)

Ustvari, zekjatom i sadekatul-fitrom prvo se ostvaruje Božija norma, pomoću koje imućni izvršavaju svoje obaveze i čiste imovinu koju su stekli na halal način a sirotinja ostvaruje svoja prava. Od tog zekjata i

sadekatul-fitr imućni imaju samo čistu imovinu na ovom i sevap na Onom svijetu, a siromasi imaju korist i olakšanje u ostvarivanju svojih prava, a sadaku i zekjat Allah uzima sebi:

"Zar oni ne znaju da jedino Allah prima tevbu (pokajanje) od robova svojih i da samo On prihvata i uzima sadake i da je samo Allah onaj koji prašta i On je milostiv. I kaži: Trudite se! Allah će trud i djelo vaše vidjeti, a i Poslanik njegov i vjernici, i vi ćete biti vraćeni onome koji zna nevidljivi i vidljivi svijet, pa će vas o onome što ste raditi obavijestiti." (Kur'an, 9:104 i 105).

Šesto: Ljudi žive u različitim uvjetima i okolnostima na Zemlji. Šta tu pomaže pamet, znanje i iskustvo čovjeku i ljudima koji žive u pustinji, na kamenitom i neplodnom otoku, u prašumi i surovoj planini? Sedmo, da bi se izbjegla totalna polarizacija na ekstremnu manjinu imućnih i većinu bijede i sirotinje:

"Čovjek je stvoren malodušnim, nestabilnim i prevrtljivim, stvarno. Uzruja se i očajava je li ga jad i belaj zadesio. A odbojan je i objestan kada ga zadesi dobro. Takvi nisu oni što namaz klanjaju, koji u namazu istrajavaju. I oni u čijim imecima postoji pravo i udio za prosjaka i obespravljeno. I oni koji u Onaj svijet vjeruju. I koji od kazne Gospodara svoga strabuju." (Kur'an, 19:27).

"Zakuplja vas nastojanje da što imućniji budete. Sve dok grobove ne naselite. A ne valja tako, saznat ćete svakako!" (Kur'an, 102:13).

"Teško svakom kleventiku-podrugljivcu koji bi samo u životu da blago gomila i prebrojava ga. I misli da će ga blago njegovo besmrtnim učiniti! Neće i ne valja tako! On će sigurno biti bačen u Džehennem! (Kur'an, 104:1-4).

U društvenom životu apsolutizacija privatne imovine među ljudima izaziva: zavist, mržnju, neslogu, netrpeljivost, nepodnošljive imovinske i socijalne, klasnu nejednakost, razdore i sukobe. Nepobitno je što navedeni ajeti kazuju a sva povijest bilježi da apsolutna privatna imovina učini ljude slijepim, sebičnim, gramzljivim, ličnim i bezosjećajnim:

"A novac koji dajete da se uveća novcem drugih ljudi (kamatom) neće se kod

Allaha uvećati, a za sadaku koju udijelite da biste se Allahu umilili- takvi će svoja dobra djela umnogostručiti." (Kur'an, 30:39).

Nepobitna je i kroz sva vremena potvrđena činjenica da apsolutizirano privatno vlasništvo razvija egoizam, pohlepu, gramzivost, nesnošljive imovinske, socijalne i klasne razlike, s jedne, i mržnju, zavist, nezadovoljstvo, sukobe i eksploataciju s druge strane. Totalno kolektivno vlasništvo razara privredu, ubija osnovni motiv ekonomije- što je svačije to nije ničije i ugrožava ljudsku egzistenciju. Šta je lijek za ove dvije nepomirljive isključivosti:

"Ovo su ajeti mudre Knjige, upute i milosti onima koji budu činili onima koji budu salat (namaz) obavljali i zekjat davali i koji u Onaj svijet budu čvrsto vjerovali njima će Gospodar Njihov na pravi put ukazati i oni će želje svoje ostvariti." (Kuran, 31:2-5)

Prema vjerovanju i nauku Islama samo Allahu kao Stvoritelju pripada sve i On je jedini vlasnik svega, a ne čovjek- pojedinac, zajednica, društvo, država.

U okviru univerzalnog reda i porетка Allah je čovjeku, društvu i zajednici povjerio, prilagodio i upokorio sve ovosvjetske blagodati i dobra da se njima, upućeni preko objava, i pokazata preko poslanika i vjerovjesnika, služe i koriste na precizno utvrđen način. Zato ne postoji ni privatno ni kolektivno ni mješovito apsolutno vlasništvo, već trajno odgovornosno korisništvo i povjereništvo nad svim prirodnim resursima u najfunkcionalnijim i najekonomičnijim formulama kako kada i najbolje odgovara: privatnim, mješovitim, zajedničkim ili državnim. Pravilnim odnosom prema stvorenim svjetovima i dobrima, na od Allaha određen način, zekjatom, sadekatul-fitrom, sadakom i milodarom, razrješava se hiljadama godina lažna dilema, privatno ili kolektivno vlasništvo. Sa stajališta socijalnih, strateških i klasnih odnosa zekjat i sadekatul-fitr isključuju mogućnost polarizacije i klasne revolucije. Klasna revolucija moguća je samo među onim muslimanima koji ne izvršavaju obavezu, zekjat i sadekatul-fitra.

Ali, tada se postavlja pitanje koliko su oni muslimani uopće? Osmo: Svi ljudi su, prema Kur'anu, stvoreni od istog Stvoritelja, svi potječu od zajedničkog praoca Adema, svi imaju sudbinu- početak i kraj, svima su potrebne iste osnovne stvari da bi bili živi. Prema Kur'anu stvoriti jednog čovjeka je kao stvoriti sve ljude, sudbina jednog čovjeka je sudbina svih ljudi, samo na različit način i spasiti život jednog jedinog čovjeka od bijede, gladi, žeđi, neimaštine, poplava i belaja isto je kao spasiti život svih ljudi. Deveto: Islam je religija koja vjerovanje (Iman) uvjetuje (Amelom) dobrim djelima, Salat (namaz)- zekjatom, post (savm)- sadekatul- fitrom, slobodu- odgovornošću, mogućnost-dužnošću, pravo- obavezom i estetiku- etikom. Muhammed a.s. je jasan i izričit: "Nema prave vjere (Imana) u onome u koga ljudi nemaju povjerenje iz opravdanih razloga niti ima religije (dina) u onoga ko se ne drži ugovora i zadate riječi. Allah ne priznaje vjeru (Iman) uprazno bez dobrih djela, niti prima djela koja se ne utemeljuju na vjeri." (I.P.H, 1861. i 1938.) Nema, dakle, vjere bez dobrih djela i žive, aktivne, dobre i korisne vjeroprakse niti se kod Boga primaju i u sevabe upisuju djela koja na vjeri ne počivaju.

3. Svi islamski obredi prožeti su milosrđem i solidarnošću

Vjerovanje je svjedočanstvo vjere ukoliko komplementarno, konkretno, konzistentno i konzekventno i dijelom i praktičnim životom to potvrđujemo. Niko tu nije jasniji od Kur'ana i Poslanikovog hadisa. Na 80 mjesta u Kur'anu se navode oni koji vjeruju- Amenu i dobra djela čine-amilus- salihati. Sličan je slučaj sa salatima (namazom) i zekjatom. Na 25 mjesta u Kur'anu se kaže, oni koji klanjaju- ekamus- salate i zekjat izvršavaju- ve atuz zekjate. Valjanost posta (savma) je uvjetovana izvršenom obavezom Sadekatul- fitra. Tako Muhammed a.s. kaže: "Post mjeseca ramazana lebdi između nebesa i zemlje i on neće biti primljen od Allaha dok se ne izvrši zekjatul- fitr." (I.P.H,

993.) Od sina Abbasa (Abdullaha) se prenosi opis Poslanika a.s. da je Muhammed a.s. bio najdarežljiviji čovjek među ljudima. Poslanik je najviše hajra činio u mjesecu ramazanu kada ga je pohodio i susretao melek Đibril Emin a pohodio ga je svake noći u ramazanu kada bi sa Poslanikom učio Kur'an. Kada bi išao u susret Đibrilu Poslanik je u činjenju dobra bio brži od puhanja vjetra. Od ashaba Ebu Hurejreta se prenosi da je Resulullah kazao:

"Ko učini dvostruko dobro na Allahovom putu pozove se sa džennetskih vrata. O Allahov robe! Ovo je hajr. Pa ko bude od klanjača bit će pozvat u džennet na vrata klanjača. Ko bude od mudžabi- da (aktivista) na Allahovom putu bit će pozvat na vrata džihada. Ko bude činio sadaku bit će pozvan na vrata sadake. Ko bude od saima (postača) bit će pozvan na vrata žeđi koja se zovu Rejjan. A Ebu Bekr koji je to slušao reče: O Božiji Poslaniče, dao bih za tebe oca i majku pa kolika bi bila sreća onoga ko bi bio pozvan sa svih vrata pa ima li iko da će biti pozvan sa svih džennetskih vrata. Poslanik reče "Da, Ebu Bekre, i nadam se da si jedan od njih".

U predramazanskoj hutbi Muhammed a.s. između ostalog ističe:

"Ramazan je mjesec međusobnog ispomaganja muslimana, mjesec u kome se uvećavaju prihodi i opskrbe vjernicima. Ko priredi iftar postaču, imat će za to nagradu kao da je roba oslobodio i bit će mu oprosteni svi manji grijesi učinjeni prema Allahu dž.š. - Božiji Poslaniče- reče jedan od prisutnih, nije svako od nas u mogućnosti da pripremi iftar drugome postaču- Allah daje ovu nagradu, uzvrat Poslanik, i onome ko na ime iftara pruži postaču čašu mlijeka, vode ili hurmu. A ko postača nahrani večerom Allah će mu oprostiti sve manje grijeha i napojit će ga sa moga izvora, tako da nikada više neće ožednjeti, a i u Džennetu će imati za to posebnu nagradu."

Uvjet i granica slobode je granica odgovornosti. Niti postoji prava sloboda bez odgovornosti niti odgovornost bez slobode. Sloboda bez odgovornosti prelazi u anarhiju a to je najveća negacija i suprotnost slobode. Mogućnost bez dužnosti i zakona prelazi u nepravdu, dominaciju, nasilje, zulum, tiraniju,

despotiju. Dužnost bez mogućnosti je nemoguća. Zato je granica dužnosti granica mogućnosti. Također, granica prava je granica obaveza. Ne može niko posjedovati prava bez obaveza i obaveze bez prava. Prava bez obaveza prelaze u privilegije, mito, korupciju, parazitizam, diskreciju, bezakonje i samovolju. Granica estetike je granica etike. Estetika koja nema granicu u etici prelazi u pornografiju, vulgarost, kič, snobizam, šund i perverziju.

4. Zaključak

Osnovna intencija, sadržaj i cilj Islama i svih njegovih propisa pa i posta jeste olakšavanje života ljudima na ovom i spašavanje na Onom svijetu:

"Allah želi da vam postom olakša ne da poteškoće imate, da određeni broj dana ispunite, i da Allaha tekbir (veličate) činite zato što vam je ukazao na pravi put, i da zahvalni budete." (Kur'an, 2:185)

Koliko Allah vodi brigu o ljudima i koliko im pomaže i olakšava najbolje se vidi iz činjenice da su imućni ljudi koji su obavezni postiti a oni to trajno, usljed bolesti, starosti ili iznemoglosti više nikada ne mogu činiti, oni su za svaki dan posta ramazana kojeg ne poste dužni fidiju ili jednodnevnu opskrbu od onoga što oni jedu za bi jednika osigurati. Za čitav ramazan to znači 30 ili 29 siromaha osigurati.

"Propisuje vam se post, kao što je propisan onima prije vas, da biste se grijeha klonili i to neznan broj dana (30 ili 29), a onome ko od vas bude trenutno bolestan ili na putu- isti broj drugih dana. Onima koji ga jedva podnose i trajno ne mogu postiti- fidja je (otkup) da jednog siromaha cjelodnevno nahrane. A ko drage volje da više za njega je bolje. A bolje vam je ukoliko možete, neka znate, da postite." (Kur'an, 2: 183 i 184)

Koliko Islam gleda na život i integralnu, komplementarnu i kolika je njegova socijalna dimenzija i povezanost vjerskih propisa sa životom i potrebama ljudi zorno i neupitno svjedoči i sljedeći ajet:

"Nije čestitost i pravo dobro samo u tome da formalno i mehanički okrećete lica svoja prema istoku i zapadu, dobri i čestiti su

oni koji vjeruju u Allaha, i u Onaj svijet, i u meleke, i u kitabe (knjige), i u vjеровjesnike, i koji od imetka koji im je najdraži daju rođacima i siročadi (jetimima) i siromasima i putnicima namjernicima i prosjacima i za otkup iz ropstva i koji salat obavljaju i zekjat izvršavaju i koji obavezu i zadatu riječ, kada je preuzmu izvršavaju, a naročito oni koji su izdržljivi, ustrajni, uspravni i vjerodostojni u neimaštini i u bolesti i u boju ljutom. Oni su iskreni vjernici, i oni se Allaha boje i Njegove naredbe izvršavaju a zabrana se klone.” (Kur’an, 2:177).

Osnovni je princip odnosa među muslimanima natjecanje, saradnja i solidarnost s onima koji u natjecanju gube dah. Muslimani se moraju, ni na čiju štetu, međusobno potpomagati, poticati i natjecati u dobročinstvu (Birru), i bogobjaznosti (takvaluku) a nikada se ne trebaju međusobno natjecati niti podsticati u griješnju i neprijateljstvu. U odnosu na sebe, čovjek koji izvršava zekjat i sadekatul-fitr izvršava strogu i neopozivu Allahovu dužnost- farz- ius cogens naređenu u Kur’anu na 25 mjesta i preporučenu u mnogim hadisima, zahvaljuje Allahu, priznaje sve Njegove stvorene i podarene blagodati i uspostavlja, na temelju vjere, pravilan odnos prema ljudima i svim ovodunjalučkim dobrima. Ali i na ličnom, odgojnom i na karakternom planu on postaje čvrst, stabilan, ustrajan, i uspravan pomoću imana, salata, zekjata i sadekatul-fitra. Ukoliko se ne izvrši obaveza zekjata

i sadekatul-fitra, cijela je imovina zatrovana, upoganjena, oharamljena i zabranjena, mada je na halal način stečena. Duša se čisti tevbom (kajanjem) hrani savmom (postom) a imetak se čisti zekjatom. Kao četiri obreda: salat, savm (post), zekjat i sadekatul-fitr su sinteza duše i tijela i podloga zajednice muslimana iznutra i izvana. To pored kur’anskih ajeta svjedoče i Poslanikovi hadisi:

U imovini imućnih muslimana Allah je propisao dio za potrebe siromašnih, koji može zadovoljiti njihove nužne životne potrebe. Osigurajte svoju imovinu zekjatom, bolesne liječite sadakom, a od nesreće i belaja (pored drugih) branite se i dovom. Salat (namaz) je stub vjere a džihad – samoprijekor na Allahovom putu u čuvanju sebe od sebe, drugih od sebe i sebe od drugih je kruna svih dobrih poslova. Zekjat je vršten između tog dvoga. Svaka stvar ima svoj zekjat (čišćenje i osiguranje) a zekjat na kuću je soba namijenjena za musafire. Nijedan narod nije uskratilo davanje zekjata, a da mu Allah zauzvrat nije uskratilo kišu i bereket koje spušta sa neba. Da nije životinja, takvim narodima ne bi pala ni kap kiše. Doći će vrijeme kada će čovjek tražiti kome bi dao sadaku i zekjat u zlatu, ali neće moći naći nikoga ko bi je primio. U to će vrijeme dolaziti i po 40 žena (nesrazmjer između muškinja i ženskinja) koje će ga željeti, jer će biti mnogo žena a malo muškaraca. Poslanik je odredio zekjatul-fitr onome koji posti, da mu posluži kao čišćenje od posljedica besposlena govora, nepristojnih riječi, te kao opskrba siromasima. Resulullah

je propisao zekjatul-fitr i tom prilikom kazao: Opskrbite siromahe u ovom ramazansko- bajramskom danu! Podmirite ih opskrbom, kako danas ne bi tragali za njom.” (I.P.H.: 447, 776, 969, 1307, 318, 1341, 1100 i 1101).

Iz svega prezentiranog nadaje se zaključak da se pomoću posta čovjeku i ljudima olakšava život tako što im post čuva tijela od grijeha, nefs ili egzistencijalnu dušu od poroka i strasti, a i hrani im i učvršćuje ruh- duh takvalukom ili bogobjaznošću. Pomoću sadekatul-fitra bez kojeg je post nepotpun i neukabuljen kod Allaha, vodi se velika socijalna briga o čovjeku i ljudima. Kao što su imanski i islamski šarti povezani kao tijelo i duša, a srce im je Kelime i šehadet, na isti način su povezani Iman (vjerovanje) i amel (dobra djela) te salat i zekjat, savm (post) i sadekatul-fitr, etika i estetika, sloboda i odgovornost, mogućnost i dužnost, pravo i obaveza. Oni međusobno dođu kao sijamski blizanci. Post je nevidljivi ibadet koji se ne može pratiti i uhvatiti. Lahko je vidjeti i otkriti onoga ko ne posti. Zato je post odziv, predanost i pokornost Bogu a preko sadekatul-fitra on je briga o ljudima. U čovjeku koji posti izgrađuje i učvršćuje samosvijest, savjest i karakter. Da se ne posti može svako a za post treba vjerodostojnost, odlučnost i upornost. Post se, u ime Boga, događa u ovom a njegovo porijeklo, nakana i domet je od Onog, višeg, boljeg i obećanog svijeta.

الموجز

البعد الاجتماعي للصوم

مصطفى سباهيتش

يوضح هذا المقال بعض التعاليم والآراء الأساسية المتعلقة بطرق كسب المال المفروضة والجائزة، وبصرف ذلك المال على أوجه الخير. إن الترابط العضوي والوثيق بين العبادات الإسلامية ونشاطات المؤمن الاجتماعية والإنسانية يمثل محور الوعي الإيماني وتطبيقاته العملية. إن إقامة التوازن الاقتصادي المستدام في الإسلام بين الفقر المدقع والثراء الفاحش يتحقق من خلال الالتزام بالمبادئ الروحية والتطبيق المسؤول للواجبات الدينية التي تكون على الدوام في خدمة العدالة الاجتماعية ومساعدة الفقراء واليتامى والمساكين وغيرهم من المحتاجين.

الكلمات الرئيسية: الصلاة، الصوم، الزكاة، صدقة الفطر، المال، الرزق، الملكية، الصدقة، البر، اليتامى.

Summary

SOCIAL DIMENSION OF THE FAST

Mustafa Spahić

The article discusses some fundamental teachings presenting the stand of Islam regarding the prescribed and lawful acquisition of property (means), as well as its distribution for charitable cause. Substantial and inseparable link between Islamic rituals and social, humanitarian activity of the faithful represents an axiom of a religious consciousness and practise. A sustainable economic balance between extreme poverty and excessive wealth in Islam is established through consistent abiding by metaphysical principles and religious duties that are always aiming at social justice, helping poor, orphans and other socially disadvantaged categories.

Key words: salah, fast, zakat, sadaqatu-l-fitr, property, nafaka, wealth, sadaqa, charity, orphans